

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАПРЯМІВ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Постановка проблеми. Однією з проблем повноцінного розвитку сільського соціуму є зайнятість. Дефіцит кваліфікованих кадрів, зумовлений міграцією молодих робітників у міста та закордон, негативні демографічні процеси, відсутність соціальної інфраструктури, стагнація та монополія з боку сільськогосподарського виробництва є загрозовими факторами для відтворення трудового потенціалу села. Все це вимагає застосування першочергових дій щодо сприяння альтернативної зайнятості сільського населення. Формування та запровадження ефективної системи відтворення трудового потенціалу сільського населення потребує чіткого механізму державного регулювання, виходячи з ресурсного забезпечення регіону.

Сприяти розвитку такого завдання може комплексне поєднання знань та зусиль сільського населення в напрямі використання природно-рекреаційних ресурсів, що згуртуватиме альтернативні сфери діяльності, поглиблюватиме адаптацію сільського населення до ринкових потреб та подолання дисбалансу обмеженості вибору варіантів працевлаштування на сільських територіях. До того ж, налагодження стійкого середовища розвитку сільського соціуму в альтернативних сферах діяльності з доступом до природно-рекреаційних ресурсів сприятиме синергетичному принципу відтворення трудового потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню сутності трудового потенціалу і зайнятості та підходів щодо їх оцінки присвятили свої праці такі вітчизняні вчені: Д. Богиня, О. Грішнова, В. Дієсперов, І. Джаїн, М. Долішній, М. Жибак, Г. Завіноська, С. Засанська, С. Злупко, О. Іляш, Е. Лібанова, В. Лич, М. Малік, Л. Михайлова, М. Новікова, Т. Олійник, В. Онікієнко, І. Прокопа, П. Саблук, О. Шкільов, К. Якуба та інші науковці. Серед зарубіжних науковців ґрунтовні розробки в цьому напрямі здійснили Л. Едвінсон, М. Мелон, К. Свейбі, Т. Стюарт, Ф. Тейлор. Проте, в умовах тривалої економічної кризи перед сільським соціумом постає потреба у перегляді концепцій та методів, пошуку нових підходів щодо

---

⁶ Науковий керівник – д. е. н., професор Є. І. Ходаківський

відтворення трудового потенціалу в альтернативній зайнятості, що забезпечуватиме механізм ринкових відносин в умовах диверсифікації сільської економіки.

Результати дослідження. Перехід категорії трудових ресурсів в трудовий потенціал враховує, що це люди із певними здібностями, що залучені до відповідної організації, разом з певними технологіями виробництва або ведення діяльності, регламентом (уставом) у поєднанні з іншими ресурсами утворюють трудовий потенціал та проявляється принцип синергії. Для сільського населення специфіка трудового потенціалу виражена в сукупності наявних та перспективних можливостей зайнятих працівників або самозайнятих, що спроможні кількісно й якісно задовольняти потреби галузей аграрного сектору та альтернативних сфер діяльності та здатні ефективно реалізовувати цілі у синергетичному поєднанні з відповідним природно-ресурсним забезпеченням (сільськогосподарські угіддя, свійські тварини, сільськогосподарська техніка, лісові та мисливські угіддя, дикі тварини і дикоросла сировина побічного лісокористування).

Системно-синергетичний принцип системи відтворення трудового потенціалу сільського населення, на нашу думку, має полягати в поетапному процесі, що передбачатиме якісне формування, ефективний розподіл та продуктивне використання. Для того щоб відбувалося безперервне відтворення необхідно найбільш обґрунтовано підходити до стадій розподілу та використання трудового потенціалу. Оскільки саме у розподілі виникає рух робочої сили, безпосередній пошук працевлаштування населення, що може постійно вдосконалювати свої знання й навички, змінювати напрям діяльності. У фазі використання відбувається самовираження своїх здібностей, що можуть мотивуватися та стимулюватися, насамперед, гідною оплатою праці. Крім цього, на стадії використання має місце й вираження населення у заснуванні власної справи, розвитку підприємництва.

Система відтворення трудового потенціалу сільського населення є адаптивною до місцевих умов зайнятості, що здебільшого полягає у веденні особистого господарства, розведення свиней, великої рогатої худоби (ВРХ), корів, птиці та обмін цих продуктів (реалізація) на місцевих ринках, ярмарках, на яких окремо представлена реміснична та продукція місцевих промислів. В свою чергу, це є елементами відтворення трудового потенціалу сільського населення. До таких елементів, варто віднести, виробництво продуктів харчування першої необхідності, соціально-психологічні та релігійно-культурні аспекти,

інформаційну та державну підтримку. При цьому відтворення трудового потенціалу сільського населення відбувається не лише в сільському господарстві, але й в таких видах економічної діяльності як сфера місцевих промислів (мисливство, рибальство, збір лісових ягід, грибів та лікарсько-технічної сировини, сільський туризм), сфера послуг (роздрібна торгівля, розміщування та харчування) та діяльності домашніх господарств [1].

З огляду на це, відтворення трудового потенціалу сільського населення здійснюється в процесі зайнятості в сільському господарстві (працівники, що зайняті в сільськогосподарських підприємствах), неформальній зайнятості до якої можна віднести діяльність домашніх господарств та альтернативну зайнятість, що може асоціюватися з веденням місцевих промислів. Тому відтворення трудового потенціалу сільського населення в процесі зайнятості потребує чіткого інституційного забезпечення для здійснення ефективного управління на підприємствах аграрного сектору та дотичних сфер економічної діяльності, в яких є зайнятим сільське населення.

За нашими припущеннями, до видів альтернативної зайнятості на селі можна віднести як аграрні напрями діяльності, так і сферу послуг [2]. Окреслені види діяльності на селі виконують роль альтернативної зайнятості поміж основної, яку прийнято вважати сільськогосподарською. Натомість під зайнятістю в сільському господарстві не варто розуміти зайнятість сільського населення на відповідних підприємствах, оскільки до такої зайнятості можна віднести діяльність домашніх господарств як виробників товарів та послуг власного споживання. Тому саме з діяльності домашніх господарств починають формуватися фермерські господарства, які можуть наймати на роботу працівників. Згодом продукція, що виробляється домашніми господарствами може постачатися на лотки, ринки, закладам харчування та тимчасового розміщування, що забезпечує альтернативну зайнятість жителям сільських територій в оптовій та роздрібній торгівлі, тимчасовому розміщуванні та організації харчування.

Крім того, зайнятість в таких місцевих промислах як мисливство, збирання дикорослих недеревних продуктів, наданні допоміжних послуг у лісовому господарстві безпосередньо відносять до діяльності в сільському господарстві, що згодом можуть знайти відображення в переробній промисловості. А саме у виробництві виробів зі шкіри, дублення шкір та оздобленні шкіри, промислі таксидермії, виготовленні виробів з деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння. Абсолютно новим напрямом альтернативної

зайнятості для сільських територій є комп'ютерне програмування та надання інформаційних послуг, яке варто розглядати у поєднанні з промислом сільського туризму, а саме наданні житла для екологічних поселень для представників інтелектуальної праці ІТ-фахівців, що слугує прикладом деурбанізації суспільства. При цьому створення умов для життя, сервісу послуг, комунікації та дозвілля для даних поселень забезпечать сільське населення працею та розширять межі промислу сільського туризму, формуючи широкий спектр послуг для міського населення, що проживатиме на сільських територіях.

Висновки. Успішний розвиток альтернативних видів зайнятості в селі є неможливим без належного соціально-економічного рівня сільських територій. Таким чином, альтернативна зайнятість в системі відтворення трудового потенціалу потребує активної політики держави, розробки та прийняття державної програми, що має бути направлена на реалізацію важливого пріоритету, а саме стимулювання корисної зайнятості сільського населення за місцем проживання. Це, насамперед, матиме вплив на оновлення благоустрою сільських населених пунктів, що поліпшить інфраструктуру сіл та підвищить рівень доходів сільського населення.

Список використаних джерел

1. Гриневская С. Н. Формирование механизма саморазвития региона в условиях децентрализации управления / С. Н. Гриневская // Научный журнал «Экономика Украины». – 2016. – №9(650). – С. 56-69.
2. Перелік кодів видів економічної діяльності за національним класифікатором [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.evrovector.com>